

Kansantaloustieteen opetus Suomessa: tutkimuslaitoksen näkökulma¹

Juhana Vartiainen
Tutkimusyksikön johtaja
Konjunkturi-instituutti, Tukholma

Omiin opintoaikoihini verrattuna on kansantaloustieteellisen jatkokoulutuksen taso noussut huomasti. On syntynyt kansainvälisesti kellovöllinen tutkijankoulutuksen peruskorpus, johon näyttää kuuluvan

- joko viimeaikaisia makrotaloustieteen, kasvuteorian, peliteorian tai jonkin muun teoria-alueen opintoja
- tai työmarkkinoiden mikroekonometrian ja aineiston käsittelyn viimeaikaisia tekniikoita ja kysymyksiä.
- tai parhaassa tapauksessa molempia.

Tässä mielessä mielestäni tilanne on ainakin tutkijoita rekrytoivan työnantajan kannalta nähdäkseni parantunut jatkuvasti. Pätevää tutkijatyövoimaa on siis tarjolla.

Tätä positiivista kuvaa vasten haluaisin kuitenkin esittää kolme kriittisempää huomiota ja toivetta.

¹ *Pubeevuoro Kansantaloudellisen Yhdistyksen keskustelutilaisuudessa "Tyydyttäväkö suomalaisen kansantaloudellisen koulutuksen taso tutkimuksen ja työmarkkinoiden tarpeita?", Diana-auditorio 7.12.2005.*

Ensinnäkin, ainakin Ruotsissa ja ehkä jossain määrin myös Suomessa koulutuksen suuntautumiseen on vaikuttanut merkittävästi mikroekonometristen aineistojen saatavuus. Tämä näkyy tutkijankoulutuksen painopisteen siirtymisenä mikroekonometrian suuntaan. Monilla väittelevillä tutkijoilla onkin kohtuullisen hyvä koulutus mikroaineistojen käsittelystä ja rutiinia ohjelmistojen käytössä ja aineistojen ammattimaisessa ja huolellisessa analyysissä. Vastaavasti voi olla jo vaikeampi löytää tutkijaa, joka olisi samalla tavalla hyvin perehtynyt empiiriseen makrotaloudelliseen analyysiin ja joka kykenisi kriittisellä tavalla keskustelemaan vaikkapa Euroopan unionin makrotalouden asetelmista.

Toiseksi, nuorten tutkijoiden ekonometrian menetelmäpohja on intensiivisyydestään huolimatta usein sillä tavalla kapea, että tilastotieteellinen peruskoulutus on heikkoa, vaikka ekonometrian viimeisiin ideoihin onkin tutustuttu. Ekonometrian menetelmät muuttuvat näin koko tilastotieteelliseksi totuudeksi, ja vain harva kykenee tarkastelemaan ekonomet-

risia menetelmiä laajemman, tilastotieteellisen ajattelun paradigman sisällä. Paradoksaalista onkin, että samalla kun empiirisen ekonometrian ja erityisesti mikroekonometrian harrastus on lisääntynyt, tilastotieteen opetuksen resurssit ovat vähentyneet. En ole tehnyt asiaa koskevaa kartoitusta, mutta olen saanut vaikutelman, jonka mukaan tilastotieteen opetusresurssit ovat olleet vähenemään päin useimmissa yliopistoissa ja korkeakouluissa. Tämä on ikävä kohtalo aineelle, joka on välttämätön sivuaine kaikissa yhteiskuntatieteissä, mutta joka ei vanhastaan ole kyennyt houkuttelemaan kovin monia pääaineopiskelijoita. Jos tämä suuntaus jatkuu, taloustieteen laitoksia kannattaisi varmaan muuntaa suuntaan ”Economics and Statistics” ja osoittaa resursseja aivan puhtaan tilastollisen päättelyn opetukseen.

Tärkein näkökohta on mielestäni kuitenkin seuraava. Tutkimuslaitoksissa ja enenevästi myös korkeakoululaitoksen sisällä tutkimus organisoiutuu projekteiksi, joilla on alkupiste, loppupiste, rahoittaja, projektin johtaja, henkilökunta, aineisto, kotisivu, budjetti, tilinpäätös, eettinen säännöstö, julkaisuja, loppuraportti ja loppuraportin yhteenveto. Erityisen tärkeää on tietysti löytää rahoittaja sekä taitava projektin johtaja. Minun sukupolveni on kantapään kautta itse opetellut organisoimaan projekteja, mutta projektimainen työskentely on nykyään niin kaikenkattava toimintatapa myös korkeakoululaitoksen sisällä, että voisi olla hyödyllistä lisätä tutkijankoulutukseen aihe ”projektin suunnittelu”. Tämä voi perinteisen luovan ja vapaan yksilöllisen tieteenharjoituksen näkökulmasta kuulostaa kovin liikkeenjohdolliselta, mutta soveltavan tutkimuslaitoksen kannalta olisi hyödyllistä, että tutkijanalut osaisivat jo varhain ajatella itseään jonkinlaisina tutkimusalan pienyrittäjinä ja projektinjohtaji-

na. Tällaisilla ”yrittäjillä” pitäisi olla käsitys projektin organisoimisesta ja erityisesti tietysti omista ”markkinoista” eli oman alan tutkimusrahoituksesta. Tällainen tieto on kovin arvokasta, erityisesti siinä tapauksessa, että kansainväliset rahoittajat, kuten pohjoismaiset tai eurooppalaiset toimielimet, voisivat olla merkittäviä tutkimuksen rahoittajia. Tältäkin osin tilanne varmaan sikäli paranee, että nuoret suomalaiset tutkijat ovat tottuneet kansainväliseen kanssakäymiseen. Verkostoituminen on helpompaa kuin aiemmin, kiitos kansainvälisen opiskelijavaihdon joka on tuonut meillemkin kokemusta ja osaamista kansainvälisestä kanssakäymisestä ja luonut yhteistyösuhteita, joita käyttämällä voidaan myöhemmin verkostoitua.

Lopuksi hieman periaatteellisempi näkökohta. Jatkokoulutuksen tason kohoaminen on luonut käsityksen eräänlaisesta taloustieteen peruskorpuksesta, joka tutkijaksi aikovan tulee hallita: makrotalousteorian ja mikrotalousteorian perusajatuksat, peliteoriaa, poliittisen talouden teoriaa ja ekonometrian menetelmiä. Tällainen yhteisesti hyväksytty korpus on sinänsä tarpeellinen laadun tae tutkijoita rekrytoivalle tutkimuslaitokselle. Se on kuitenkin omiaan myös luomaan sellaista ammattikuntahenkeä, joka häivyttää tieteenharjoituksen perusajatuksen, jonka tulisi olla kritiikki. Me opiskelemme makrotalousteorialla, mikrotalousteorialla ja tilastollisia menetelmiä voidaksemme kritisoida niitä, emmekä siksi että se tekisi meistä jonkinlaisen erityisen hienon ammattikunnan. Pienessä maassa jolle on aina ollut tärkeää ikään kuin seurata suuren maailman henkisten virtausten mukana, tällainen omahyväisyyden vaara on tietysti erityisen suuri. Siksi olisi hyvä, jos tutkijankoulutuksessakin voitaisiin mahdollisimman usein lähestyä keskeisiä kysymyksiä kiistojen ja koulukuntaerojen

kautta: kuinka monella mahdollisella tavalla talouden ongelmia analysoida, ja kuinka itseltään selvää tulisi olla, että kaikki vaivallakin päähän pöntätyt teoriat ja kuuluisien professo-

rien esittämät ajatukset tulee voida aina asettaa kyseenalaisiksi – ja vain sinnikkäät kyseenalaistajat lopultakin vievät tieteenharjoitusta eteenpäin. □